

Riigieelarve seaduse Eesti Vabariigi põhiseadusega kooskõlla viimise seaduse eelnõu seletuskiri

1. Seaduse eesmärk ja sissejuhatus

Eelnõu eesmärk on riigieelarve seaduse Eesti Vabariigi põhiseadusega kooskõlla viimine. Sellega suurendatakse iga-aastase riigieelarve läbipaistvust ja arusaadavust ning Riigikogu rolli riigieelarve menetlemisel. Kahetsusväärset on tegevuspõhine riigieelarve kujunenud nii üldiseks, et selle kuludest on raske kui mitte võimatu aru saada. Sellise üldistusastme juures puudub Riigikogu liikmetel ka sageli võimalus konkreetsete muudatusettepanekute tegemiseks. Riigieelarve läbipaistmatust on teravalt kritiseerinud õiguskantsler Ülle Madise ja riigikontrolör Janar Holm. Kusjuures õiguskantsler Ülle Madise sõnul ei vastanud juba riigieelarve 2025. aasta eelnõu põhiseadusele. Vabariigi Valitsuse pole suutnud olukorra parandamiseks midagi tõsiseltvõetavat ette võtta ja soovib hoopiski Riigikogu pädevust riigieelarvelistes küsimustes veelgi kärpida, mis on vatsolus parlamentaarse demokraatia põhimõtetega.

Selleks, et valitseks õigusselgus, algatab Isamaa fraktsioon riigieelarve seaduse muudatuse, mille kohaselt tuleb iga riigieelarve programmi kohta eraldi välja tuua tööjõukulud, majandamiskulud, sotsiaaltoetused, investeeringutoetused, muud toetused, finantskulud ja muud kulud, sealhulgas amortisatsioonikulu. Samasugune kulude liigendus kehtestatakse ka põhiseaduslike institutsioonide eelarvetele. Lisaks soovime seaduses sätestada, et toetused keskvalitsuse juriidilistele isikutele ja ka teistele juriidilistele isikutele liigendatakse riigieelarves iga juriidilise isiku kaupa eraldi, mis võimaldab täpselt tuvastada, kui palju ühele või teisele juriidilisele isikule riigieelarvega toetust määratakse.

Soovime tühistada ministri õiguse muuta riigieelarvega kindlaks määratud piirmääraga vahendite liigendust riigieelarves ja anda vastava õiguse üksnes Vabariigi Valitsusele kui kollektiivsele organile.

Käesoleva seaduse vastuvõtmiseks on vastavalt Põhiseaduse paragrahvi 104 kohaselt vajalik Riigikogu koosseisu hääلteenamus.

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu paragrahviga 1 punktiga 1 täiendatakse seaduse paragrahvi 26 lõiget 5 teise lausega ja sätestatakse, et iga programmi kohta tuuakse eraldi välja:

- 1) tööjõukulud;
- 2) majandamiskulud;
- 3) sotsiaaltoetused;
- 4) investeeringutoetused;
- 5) muud toetused;
- 6) finantskulud;
- 7) muud kulud, sealhulgas amortisatsioonikulu.

Eelnõu paragrahvi 1 punktiga 2 muudetakse seaduse paragrahvi 26 lõiget 6 ja sätestatakse, et põhiseadusliku institutsiooni eelarve liigendatakse käesoleva paragrahvi lõike 5 kohaselt.

Eelnõu paragrahvi 1 punktiga 3 täiendatakse seaduse paragrahvi 26 lõikega 9 ja sätestatakse, et toetused keskvalitsuse juriidilistele isikutele ja ka teistele juriidilistele isikutele liigendatakse riigieelarves iga juriidilise isiku kaupa eraldi.

Eelnõu paragrahvi 1 punktiga 4 muudetakse seaduse paragrahvi 56 lõige 2¹ ja sätestatakse, et Vabariigi Valitsusel on õigus muuta riigieelarvega kindlaks määratud piirmääraga vahendite liigendust riigieelarves sätestatud ulatuses ja tingimustel.

3. Eelnõu terminoloogia

Eelnõuga ei võeta kasutusele uusi termineid.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusega

Eelnõu ei ole seotud Euroopa Liidu õigusega.

5. Seaduse mõjud

Seaduse mõjuks on riigieelarve läbipaistvuse ja arusaadavuse suurenemine, mis annab ka parlamendile suurema rolli riigieelarve menetlemisel.

6. Seaduse rakendamisega seotud eeldatavad kulud

Käesolev seaduse rakendamine ei too kaasa täiendavaid riigieelarvelisi kulusid.

7. Rakendusaktid

Eelnõu rakendamiseks ei ole vaja vastu võtta rakendusakte.

8. Seaduse jõustumine

Seadus jõustub üldises korras.

Algatab Isamaa fraktsioon

24.09.2025. a.

Helir-Valdor Seeder
Isamaa fraktsiooni esimees